

معیارها و مدل‌های اندازه‌گیری کیفیت سود

مقدمه

و سود قابل توزیع استنباط می کنند.(Farinha, Moreiera, 2007)

اکونومیست این نقش بالقوه سود سهام را بدین صورت بزرگنمایی کرده است:

«سرمایه گذاران پس از رسوایی انرون و ورلداکام درباره سود حسابداری بسیار شکاک شده اند و متوجه گردیده اند که اگر شواهدی از سودآوری مانند چک کردن سود سهام وجود داشت می توانست به آنها کمک کند تا آسوده خاطر باشند. اگر این یک عادت می شد که بسیاری از شرکتها بخش اعظمی از سود را به عنوان سود سهام پرداخت نمایند نتایج عملکرد جعلی آنها مدت زمان زیادی دور از نظر نمی ماند.» (Economist, 2003, pp. 49-50)

با توجه به اهمیت کیفیت سود و سود سهام پرداختی در تصمیم گیری های استفاده کنندگان از اطلاعات مالی، در این پژوهش تلاش شده است که گامی در جهت حل معمای ارتباط کیفیت سود و سود سهام پرداختی برداشته شود.

پس از گذشت بیش از ۵۰ سال از پژوهش های اولیه انجام شده توسط لینتنر (۱۹۵۶) و میلر و مودگیلانی (۱۹۶۱) سیاست های پرداخت سود هنوز به صورت معمایی بزرگ برای تحلیل گران مالی باقی مانده است. (Black, ۱۹۷۶) اگرچه تعداد زیادی نظریه در این زمینه پیشنهاد شده است، اما هنوز بین پژوهشگران اجماعی وجود ندارد. پژوهشها نشان می دهد مدیران تنها زمانی اقدام به پرداخت یا افزایش سود سهام می نمایند که احساس کنند سود گزارش شده توسط آنها تحت تاثیر تغییرات حسابداری نمی باشد، و لذا کاهش سود سهام در آینده بعید است. بنابراین سود سهام نه تنها برای سودآوری آتی، بلکه برای کیفیت سود نیز اطلاعاتی ارائه می دهد. در نمایی دیگر، گزارشی ویژه از سود سهام می تواند ابزار کنترلی موثری برای مدیریت باشد. (Easterbrook, ۱۹۸۴) مثلاً مدیران کمتر وسوسه می شوند که برای دلایل شخصی سود را دستکاری نمایند و همچنین سرمایه گذاران کیفیت سود و پایداری سود را بوسیله ارتباط مهم سود پرداختی

دکتر قاسم بولو

استادیار دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی

میثم طالبی

کارشناس ارشد حسابداری از دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

جایگاه و اهمیت سود در مفاهیم نظری گزارشگری مالی

حسابداران برای تعریف سود معمولاً به دو مفهوم اقتصادی که بر مشاهدات دنیای واقعی مبتنی است، به عنوان نقطه شروع منطقی استناد می کنند. این دو مفهوم اقتصادی عبارتند از تغییر در رفاه و حداکثر کردن سود تحت شرایط مشخص ساختار بازار، تقاضا و بهای تمام شده عوامل تولید، این مفاهیم بطور ضمنی در تعریف هیئت استانداردهای حسابداری مالی به شرح زیر نیز ملحوظ شده است: «سود جامع عبارتست از تغییر در حقوق صاحبان سرمایه واحد انتفاعی طی یک دوره...»

«آزمون موفقیت (یا شکست) عملیات یک واحد انتفاعی نیز میزان فزونی وجوه نقد دریافتی (یا کسری آن) نسبت به وجوه نقد مصرف شده (سرمایه گذاری شده) در بلند مدت می باشد.»

بخش اول تعریف بالا بر مفهوم حفظ سرمایه و بخش دوم آن بر مفهوم حداکثر کردن سود مبتنی می باشد. اگرچه اقتصاد دانان برای بهبود مفاهیم بالا و انطباق آن با مشاهدات دنیای واقعی کوشش کرده اند اما در حل مسایل مربوط به اندازه گیری آن موفقیت چندانی نداشته اند. در نتیجه، حسابداران برای اندازه گیری سود قواعد دقیقی را بکار گرفته و به موضوع نزدیکی آن به مفاهیم اقتصادی نیز توجه چندانی نکرده اند.

اگرچه مفهوم تعهدی سود به عنوان یک اندازه گیری بنیادی، با انتقاد هایی مواجه است. اما از دیدگاه اطلاعاتی، این مفهوم بیانگر نتیجه فعالیت حسابداری می باشد (William, Demski, ۱۹۷۹). براساس فرضیات بازار کارآمد، پژوهش های مشاهده ای نیز نشان داده است که سود حسابداری، بار و محتوای اطلاعاتی دارد (Ball, Brown, ۱۹۶۸). محاسبه سود حسابداری از لحاظ یک اندازه گیری یگانه عملکرد و یا اطلاعاتی که در محاسبه آن لحاظ می شود، توسط حسابداران حرفه ای و تحلیل گران مالی همواره مورد تاکید قرار داشته است. مثلاً در بیانیه شماره یک هیئت استانداردهای حسابداری مالی آمده است که کانون توجه گزارشگری مالی، اطلاعات مربوط به عملکرد واحد انتفاعی است که توسط معیارهای سود و اجزای تشکیل دهنده آن تامین می شود.

هدف اولیه از گزارش سود، تامین و ارائه اطلاعات

مفید برای کسانی است که بیشترین علاقه را به گزارشهای مالی دارند. اما تبیین اهداف مشخص تر نیز برای درک بهتر گزارشگری سود ضرورت دارد. یکی از هدفهای اساسی که با اهمیت ترین هدف از دیدگاه تمامی استفاده کنندگان گزارشهای مالی محسوب می شود، اینجا تمایز بین سرمایه گذاری و سود (منابع و جریانها) به عنوان بخشی از فرآیند توصیفی حسابداری است. (شباهنگ، ۱۳۸۱، ۱۷۹) هدفهای مشخص گزارش سود شامل موارد زیر است:

۱. استفاده از سود به عنوان معیاری برای اندازه گیری کارایی مدیریت.
۲. استفاده از مبالغ تاریخی سود برای پیش بینی آینده واحد انتفاعی و توزیع آتی سود سهام.
۳. استفاده از سود به عنوان معیاری برای اندازه گیری دستاوردها و همچنین نشانه ای از تصمیمات آتی مدیریت.

سایر هدفها شامل استفاده از سود به عنوان مبنایی برای تشخیص مالیات، بررسی قیمت محصولات واحدهایی که مشمول قیمت گذاری می باشند و بالاخره ارزیابی تخصیص منابع توسط اقتصاددانان می باشد. (همان منبع، ۱۷۹)

مفهوم کیفیت سود

نظریه کیفیت سود برای اولین بار توسط تحلیل گران مالی و کارگزاران بورس مطرح شد، زیرا آنها احساس می کردند سود گزارش شده قدرت سود شرکت را آنچنان نشان نمی دهد که در ذهن مجسم می کنند. آنها دریافتند که تجزیه و تحلیل صورتهای مالی شرکتها به دلیل نقاط ضعف متعدد در اندازه گیری اطلاعات حسابداری کار مشکلی است. سوال اساسی این است که چرا تحلیل گران مالی در ارزیابی خود از سود خالص گزارش شده و یا سود هر سهم شرکت (بدون تعدیل) استفاده نمی کنند و جانب احتیاط را رعایت می نمایند. پاسخ این است که در تعیین ارزش شرکت نه تنها به کمیت سود، بلکه باید به کیفیت آن نیز توجه شود. منظور از کیفیت سود، زمینه بالقوه رشد سود و میزان احتمال تحقق سودهای آتی است. به عبارت دیگر، ارزش یک سهم تنها به سود هر سهم سال جاری شرکت بستگی ندارد بلکه به انتظارات ما از آینده شرکت و قدرت سودآوری سال های آتی و ضریب اطمینان نسبت به سودهای آتی بستگی

میزان مصرفی، در شرکت اتلاق می گردد؛ به طوری که ارزش اقتصادی اول دوره شرکت با آخر دوره آن برابر باشد. این معیار، بیانگر تغییر در خالص دارایی های اقتصادی است و نهایت اینکه از نظر کمیسیون بورس اوراق بهادار، عایدات مدیریت شده از کیفیت پایینی برخوردارند. (Hicks, ۱۹۳۹)

ابعاد کیفیت سود

ویژگی سری زمانی: این ویژگی شامل تداوم و تکرار پذیری و قابلیت پیشگویی است.

تداوم و تکرار پذیری: تداوم و تکرار پذیری منجر به تحقق آتی می شود. این ساختار به معنی سود با پشتوانه و دارای قابلیت حمایت شونده است. سود با کیفیت، دارای پشتوانه و قابلیت حمایت بالایی است. در این زمینه محققینی چون کرمندی و لیپا در ۱۹۸۷، کولینز کوتهاری در ۱۹۸۹ و استون وزمچسکی در ۱۹۸۹ ضریب کوواریانس بین بازده سهام و سطوح سود را معیار تداوم سود می دانند. امری که به نظر کرمندی و لیپا واکنش سرمایه گذاران بزرگ به پشتوانه و قابلیت حمایت شونده سود است. (Kormandi, Lipe, ۱۹۸۷)

قابلیت پیشگویی: قابلیت پیشگویی اجزای سود، برای بهبود قابلیت و توانایی استفاده کنندگان در تخمین اجزای سود است. این قابلیت به مفید بودن در تصمیم گیری مربوط بوده، اغلب محققین به آن، به عنوان قابلیت سود گذشته در پیش بینی سود آتی نگاه می کنند. (Ali pope, ۱۹۹۵)

نقدشوندگی و اقلام تعهدی: در این دیدگاه، نسبت جریان نقدی حاصل از فعالیت های عملیاتی به درآمد، معیاری از کیفیت سود است، به طوری که نزدیکی به نقد نیز به معنای کیفیت بالای آن بوده، توسط محققینی چون راجت (۲۰۰۲)، هریس (۲۰۰۰) و پنمان (۲۰۰۱) مورد تاکید قرار گرفته است. پس میزان نزدیکی به جریان نقدی، یکی دیگر از ساختارهای کیفیت سود است. (Clubb Colin, ۱۹۹۵)

منظر چار چوب نظری:

در این دیدگاه، کیفیت سود به مفید بودن در تصمیم گیری در قالب مربوط بودن، قابلیت اتکا، قابلیت مقایسه و ثبات بستگی دارد. (Trueman & Titman, ۱۹۸۸ & SFACs No ۲, ۱۹۸۰)

کیفیت سود از نظر دیوید عبودی بخشی از سود حسابداری است که به احتیاج و بصیرت مدیریت،

دارد. (جهانخانی، ظریف فرد، ۱۳۷۴)

برداشت حسابداران و تحلیل گران مالی از واژه سود متفاوت است. تحلیل گران مالی عموماً سود گزارش شده (سود حسابداری) را متفاوت از سود واقعی می دانند. یکی از دلایل این تفاوت از دیدگاه تحلیل گران این است که سود می تواند به وسیله مدیران دستکاری شود. تحلیل گران مالی تلاش می کنند تا چشم انداز سود شرکتها را ارزیابی کنند. چشم انداز سود به ترکیب ویژگی های مطلوب و نامطلوب سود خالص، اشاره دارد. برای نمونه، شرکت دارای عناصر و اقلام ثابت در صورت سود و زیان خود نسبت به شرکت فاقد این اقلام و عناصر، کیفیت سود بالاتری دارد. همین امر به تحلیل گران اجازه می دهد سود آتی شرکت را با قابلیت اطمینان بیشتری پیش بینی نمایند. (اسماعیلی، ۱۳۸۶)

کیفیت گزارشگری، یعنی میزان مفید بودن و قابلیت استفاده از اطلاعات در تصمیم سازی، که دیدگاه های مختلفی را نیز به دنبال دارد. ریبال یکی از ویژگی های مهم آن را شناسایی به موقع زیان می داند و به موقع بودن را از عناصر کیفیت بر می شمارد (Rayball, ۲۰۰۴). از نظر باسو این امر به معنای شناسایی زیان های اقتصادی است (Basu, ۱۹۹۷). سود حسابداری معیاری برای ارزیابی گزارشگری مالی است؛ زیرا تغییر در کمیته ترازنامه، به دنبال صورت سود و زیان رخ می دهد (بدون در نظر گرفتن طبقه بندی مجدد) و شناسایی به موقع سود و زیان منجر به تجدید به موقع تمامی متغیرها و نسبت های مالی می گردد. اگرچه سود بیانگر عملکرد نهایی شرکتها است، ولی هر شرکتی دارای سیستم حسابداری با حساب های خاص خود است که منجر به ارائه سودهای مختلف می گردد. بنابراین باید بتوان داستان واقعی این ارقام را برای سرمایه گذاران تشریح کرد (شباهنگ، ۱۳۸۱). تعریف قطعی از کیفیت سود و ملاکهای تعیین کننده آن ارائه نشده، به طوری که از نظر سیگال در ۱۹۹۷ تعریف آن ساده نیست (Siegal, ۱۹۸۲) و بنیث نیز برای آن تعاریف متعددی قائل است.

از نظر کاترین اسچپر و لیندا وینسنت (Beneish, Schipper, Vincent, ۲۰۰۳) کیفیت سود تاحدی به سود هیکنس در ۱۹۳۹ نزدیک است؛ یعنی سود نزدیک به سود هیکنس دارای کیفیت بالایی است. لازم به ذکر است که سود از نظر هیکنس به

«سرمایه گذاران پس از رسوایی انرون و ورلدکام درباره سود حسابداری بسیار شکاک شده اند و متوجه گردیده اند که اگر شواهدی از سودآوری مانند چک کردن سود سهام وجود داشت می توانست به آنها کمک کند تا آسوده خاطر باشند. اگر این یک عادت می شد که بسیاری از شرکتها بخش اعظمی از سود را به عنوان سود سهام پرداخت نمایند نتایج عملکرد جعلی آنها مدت زمان زیادی دور از نظر نمی ماند.»

مدیران به روش های مختلفی همچون برآورد خردادهای اقتصادی آتی، عمر مفید، ارزش اسقاط دارایی های بلندمدت، تعهدات بازنشستگی، مالیات معوقه، زیان سوخت مطالبات، کنارگذاری داراییها، انتخاب روشهای حسابداری استهلاک، ارزشگذاری موجودی، چگونگی برخورد با هزینه های پژوهش و توسعه، تبلیغات، نگهداری و سیاستهای اتخاذی درباره ادغام و اجاره به شرط تملیک و غیره بر سود مدیریت می کنند. (Trueman, Titman, ۱۹۸۸)

روشهای حسابداری محافظه کارانه: این روشها، رابطه نزدیکی با کیفیت سود دارند؛ یعنی کیفیت سود خالص محاسبه شده به روش محافظه کارانه از سود خالص غیر محافظه کارانه بالاتر است؛ زیرا ریسک بیش از واقع نشان دادن سود بیش از ریسک کمتر از واقع نشان دادن آن است. (Schaefer, Kennelley, ۱۹۸۶)

عدم ثبات رویه در استفاده از روش های حسابداری: عدم ثبات رویه، اثر منفی بر کیفیت سود دارد؛ زیرا اغلب، تغییرات در بکارگیری روش های حسابداری، موجب افزایش و رشد واهی سود گزارشی می شود و پیش بینی سودهای آتی را با مشکل مواجه می سازد. (Stephen, Penman, Xiao, Zhang, ۲۰۰۲)

ریسک تغییرپذیری: این مبحث به قابلیت اطمینان و اعتماد سود خالص مربوط می شود.

حساس است (Aboudy, Hughes, Ling Liu, ۲۰۰۳). از منظر دیپلوت اند تاش عوامل متعددی همچون میزان نقدینگی، اندازه گیری های دقیق و برآوردهای متغیر در ارزیابی کیفیت سود به کار می رود. این ارزیابی، به قضاوت استفاده کنندگان درباره اطمینان از درآمد جاری و چشم انداز آتی کمک می کند. به کارگیری اصول حسابداری در بیشتر شرکتها باعث می شود تا سود گزارشی، به جای مرزبندی مشخص، با طیفی از کیفیت سود ارائه گردد؛ یعنی این که کیفیت سود به طور مستقیم به جریان نقدی و میزان تخمین و برآوردهای موجود در آن بستگی دارد؛ به این معنا که هرچه سود از برآورد و تخمین کمتری و یا از نقدینگی بالا برخوردار باشد، سود ذهنی به حداقل رسیده و به دنبال آن، کیفیت بالایی خواهد داشت. در ضمن، بهترین کیفیت مربوط به زمانی خواهد بود که سود از نقدینگی بالا و تخمین پایین برخوردار باشد. البته نباید فقط یک شاخص خاص را انتخاب کرد بلکه باید تمام شاخص ها در کنار هم باشند. (Deloitte&Touche, ۲۰۰۲)

عناصر کیفیت سود

کیفیت سود دارای مفهوم چند بعدی است که عناصر آن را می توان به دو گروه کیفی و کمی تفکیک کرد. گروه کیفی مربوط به آن عناصری هستند که در سیستم حسابداری موجود، قابلیت اندازه گیری و کمی شدن را ندارند؛ ولی عناصر کمی توان و قابلیت کمی شدن را داشته، می توان آنها را در سیستم حسابداری ثبت کرد. به طور کلی، عناصر کیفیت سود را می توان به صورت زیر تشریح کرد:

روش های مورد استفاده در حسابداری: کیفیت اصول حسابداری شبیه کیفیت سود نیست، ولی ذاتا به هم مرتبطند، چون انتخاب و کاربرد اصول مستقیما بر کیفیت سود اثر گذار است. (Lipe, ۱۹۸۶)

مدیریت سود: روش های حسابدای بر کیفیت سود موثرند؛ زیرا کیفیت سود مرتبط با روشهایی است که حسابداران و مدیران از طریق آنها قادر به مدیریت و نشان دادن رقم سود، به دلخواه خود هستند. مدیریت سود زمانی رخ می دهد که مدیران در چگونگی گزارشگری مالی، برای گمراه کردن سهامداران درباره عملکرد اقتصادی شرکت، یا اثر بر نتایج قراردادهایی که بستگی به گزارش های حسابداری دارند قضاوتهایی را انجام دهند.

هرگونه افزایش در حجم فروش، سود شرکت را به نسبت بیشتری از قبل بالا می برد و با کاهش حجم فروش، نتایج عملیاتی بدتر می گردد. بنابراین، ترکیب یا ساختار هزینه شرکت، بر کیفیت سود آن اثرگذار است. شرکت دارای نسبت هزینه متغیر به فروش بالا، کنترل بهتر و مناسبی روی هزینه ها دارد. و این موضوع منجر به افزایش کیفیت سود می شود و البته نوع صنعت، کیفیت محصولات و قدرت اقتصادی کشور نیز در این تحلیل موثر است؛ زیرا شرکت های تولید کننده کالای منحصر به فرد، بی رقیب بوده، وجود اهرم بالا نگرانی خاصی ایجاد نمی کند. ولی در شرکتهای دیگر، بالا بودن بدهی و هزینه های آن، از کیفیت سود شرکتهای می کاهد. (همان منبع)

نگهداشت سرمایه: در این دیدگاه، سرمایه، عامل مهمی در تعیین سود بوده، سود حسابداری حداکثر ارزشی است که موسسه طی دوره توزیع کرده، به طوری که سرمایه، نسبت به اول دوره کاهش نیافته باشد. بخش دیگری از کیفیت سود به این موضوع مربوط می شود که موسسه برای حفظ و نگهداشت دارایی ها و بهبود قدرت سودآوری فعلی و آتی خود، چه تدابیری اندیشیده است؛ زیرا نگهداشت و حفظ سرمایه تنها زمانی انجام می شود که اجزای جدیدی جایگزین قدیمی ها شود و قدرت سودآوری آن را حفظ یا بیشتر کند. (Shiulin, Peiyang, ۲۰۰۳)

ویژگی های مدیریت: ویژگی و کیفیت موثر مدیریت، نقش حیاتی در قدرت سود و سودآوری آتی واحد تجاری دارد. شایستگی و کیفیت آنان در کارایی و اثربخشی فعالیتها بوده، عامل مهمی در پیش بینی سودهای آتی است. مدیریت خوب، یک دارایی سودآور تلقی می شود و سرقفلی معتبری برای شرکت دارد. (اعتمادی، ایمانی برندق، ۱۳۸۶)

عوامل سیاسی و اقتصادی: در بررسی کیفیت سود باید به عوامل سیاسی و اقتصادی نیز توجه کرد، زیرا اثر قابل توجهی بر سود و قدرت سودآوری دارند. کیفیت سود شرکتهای فعال در کشورهای با ثبات، از کشورهای بی ثبات بالاتر است و شرکت های فعال در کشورهای دارای اقتصاد دولتی، در مقایسه با کشورهای دارای خصوصی سازی مناسب، از کیفیت سود پایینی برخوردارند. شرکتهای فعال در کشورهای دارای ریسک سرمایه گذاری بالا و امنیت

هرچه قضاوت، برآورد و تخمین های ذهنی در فرآیند اندازه گیری، دخیل شوند کیفیت سود پایین خواهد آمد. وجود قضاوت در برآوردهای حسابداری منجر به عدم اطمینان به سود و در نهایت، کیفیت آن می شود و هر چه دامنه این امر وسیع تر باشد اثر منفی بیشتر بر کیفیت خواهد گذاشت؛ چرا که یکی از مفاهیم مهم کیفیت سود، صحت و دقت اندازه گیری است. بنابراین می توان گفت: انحرافات زیاد، بیانگر متفاوت بودن برآوردها از نتایج واقعی بوده، آن هم نشان دهنده کیفیت پایین سود است. (De Angelo, ۱۹۸۶)

اقتصاد، صنعت و شرکت: این قسمت به ثبات، پایداری سود، ساختار سرمایه، نگهداشت سرمایه و ویژگی های مدیریت می پردازد:

ثبات و پایداری سود: ثبات و تکرار پذیری، از عوامل مهم موثر بر کیفیت سود است. کیفیت سود شرکتهای دارای سود منظم و با ثبات، از شرکتهای دارای سود نامنظم و پرنوسان بالاتر است زیرا سود منظم و تکرارپذیر، پیش بینی های آتی راحت و قابل اتکالی خواهد داشت. در این زمینه گراهام معتقد است که، سود ناشی از فعالیت های احتمالی، ناگهانی و غیر منتظره، از ثبات و پایداری کمتری برخوردار است (Dodd, Cottle, ۱۹۸۹). برنارد و استویر نیز بر این باورند که کیفیت سود بستگی به بخشی از بازده حاصل از منابع تکرار پذیر، با ثبات و بادوام دارد. (Bernard, Stober, ۱۹۸۹)

از نظر پاتل و سانتچیا (Patel & Santachia) شرکتهایی که قدرت پیشگویی بالایی دارند از کیفیت سود بالایی برخوردارند. برنستن (Bernisten) نیز کیفیت سود را در صحت، قابلیت اعتماد، قابلیت پیشگویی و قابلیت مقایسه می دانند. بنابراین اگر سود حاصل از ثبات و پایداری و ماهیت تکرارپذیری برخوردار نباشد، کیفیت آن پایین خواهد بود. (Bernsten, ۱۹۸۹)

ساختار هزینه: این قسمت به نوعی به ساختار هزینه (ثابت و متغیر) می پردازد که موضوع اهرم عملیاتی در اینجا از مفهوم بالایی برخوردار می گردد و آن هم به وجود هزینه های ثابت در ساختار هزینه های شرکت مربوط است. در شرکت های دارای اهرم عملیاتی، تغییرات اندک در میزان درآمد، منجر به تغییرات بالای سود می شود و با نزدیک بودن مبلغ فروش به سطح هزینه های ثابت،

منظور از کیفیت سود، زمینه بالقوه رشد سود و میزان احتمال تحقق سودهای آتی است. به عبارت دیگر، ارزش یک سهم تنها به سود هر سهم سال جاری شرکت بستگی ندارد بلکه به انتظارات ما از آینده شرکت و قدرت سودآوری سال های آتی و ضریب اطمینان نسبت به سودهای آتی بستگی دارد.

اقتصادی پایین، در مقایسه با دیگر شرکتها، از کیفیت سود پایینی برخوردارند. بنابراین در بررسی کیفیت سود باید به مباحث اقتصادی و سیاسی همچون میزان دخالت دولت، میزان روابط با دیگر کشورها و میزان تعامل با آنها، ریسک اقتصادی و امنیت سرمایه گذاری توجه جدی کرد. (همان منبع)

مدل های اندازه گیری کیفیت سود

در این بخش، برخی از مدل های اندازه گیری کیفیت سود تشریح می گردد:

۱. مدل اسلوان

اسلوان (۱۹۹۶) اقلام تعهدی را این چنین تعریف و اندازه گیری کرد:

$$Accruals = \Delta CA - \Delta CL - DEP$$

$$Accruals = (\Delta AR + \Delta INV + \Delta OCA) - (\Delta AP + \Delta OCL) - DEP$$

ΔCA : تغییر در دارایی های جاری

ΔCL : تغییر در بدهی های جاری به جز بدهی های کوتاه مدت و مالیات پرداختنی.

DEP : استهلاک دارایی های مشهود و نامشهود

ΔAR : تغییر در حساب دریافتنی.

ΔINV : تغییر در موجودی های کالا.

ΔOCA : تغییر در سایر دارایی های جاری.

ΔAP : تغییر در حساب های پرداختنی.

ΔOCL : تغییر در سایر بدهی های جاری.

(اسماعیلی، ۱۳۸۶)

۲. مدل دی انجلو

دی انجلو (۱۹۸۶) مدل خود را این چنین بیان نمود:

: بخش غیر اختیاری اقلام تعهدی

: کل اقلام تعهدی

: بخش اختیاری اقلام تعهدی

: اقلام تعهدی دوره قبل

: کل دارایی های دو دوره قبل. (همان منبع)

۳. مدل هیلی

در مدل دی انجلو، بخش غیراختیاری اقلام تعهدی به مشاهدات دوره قبل محدود می شود. در حالی که هیلی (۱۹۸۵) این محدودیت را مرتفع ساخته است. مدل دی انجلو فرض می کند که بخش غیراختیاری اقلام تعهدی از یک گام تصادفی پیروی می کند در حالی که هیلی (۱۹۸۵) فرض می کند که بخش غیراختیاری اقلام تعهدی از میانگین معکوس

تبعیت می کند. هیلی (۱۹۸۵) مدل خود را به این شرح ارائه نمود:

$NDAt$: بخش غیر اختیاری اقلام

TAt : کل اقلام تعهدی

$$DAt = TAt - NDAt$$

DAt : بخش اختیاری اقلام تعهدی.

n : تعداد سالها در دوره برآورد.

λ : عبارت از سال اندیس که دارای بازده $(1+t-n)$,

$\dots, 1-t$ می باشد. (همان منبع)

۴. مدل جونز

جونز (۱۹۹۱) با ارائه مدل زیر سعی کرد تا اثرات تغییر شرایط اقتصادی شرکتها به اجزای غیراختیاری اقلام تعهدی را کنترل کند.

$$TAt = (\Delta CA_t - \Delta CL_t - \Delta CASH_t + \Delta STDEBT_t - DEP_t)$$

$$NDAt = \alpha_1(1/At-1) + \alpha_2(\Delta REV_t/At-1) + \alpha_3(PPEt/At-1)$$

TAt : کل اقلام تعهدی در سال t .

ΔCA_t : تغییر در دارایی های جاری.

ΔCL_t : تغییر در بدهی های جاری.

$\Delta CASH_t$: تغییر در وجه نقد.

$\Delta STDEBT_t$: تغییر در حصه جاری تسهیلات

دریافتی در سال t .

DEP_t : تغییر در هزینه استهلاک دارایی های

مشهود و نامشهود.

NDAt : بخش غیراختیاری اقلام تعهدی در سال t.

REVtΔ : درآمد سال t منهای درآمد سال t-1.
PPEt : اموال، ماشین آلات و تجهیزات ناخالص در پایان سال t.

At-1 : کل دارایی ها در سال t-1.
α₁, α₂, α₃ : پارامترهای خاص شرکت می باشند که با استفاده از مدل زیر بدست می آیند:

$$TAt/At-1 = a_1(1/At-1) + a_2(\Delta REVt/At-1) + a_3(PPEt/At-1)$$

که در این مدل a₁, a₂, a₃ به برآوردهای OLS از α₁, α₂, α₃ اشاره دارد.

TAt : کل اقلام تهیدی در سال t.
At-1 : کل دارایی ها در پایان سال t-1.

REVtΔ : درآمد سال t منهای درآمد سال t-1.
PPEt : اموال، ماشین آلات و تجهیزات (ناخالص) در پایان سال t. (همان منبع)

۵. مدل تعدیل شده جونز (۱۹۹۱)

$$TAt = (DCAt - DCLt - DCASHt + DSTDEBt - DEPnt)$$

$$NDAt/At-1 = a_1(1/At-1) + a_2[(DREVt - DRECT) + a_3(PPEt/At-1)]$$

RECTΔ : تغییر در حسابهای دریافتنی سال t و بقیه اقلام مثل مدل جونز می باشد. (همان منبع)

۶. مدل صنعت
مدل صنعت بر پایه این فرض استوار است که اجزای غیر اختیاری اقلام تعهدی در طول زمان ثابت هستند. مدل صنعت فرض می کند که انحراف در تعیین بخش غیر اختیاری اقلام تعهدی در بین شرکتهای یک صنعت معمولی می باشد. مدل صنعت برای بخش غیر اختیاری اقلام تعهدی به قرار زیر می باشد:

$$NDAt = \beta_1 + \beta_2 \text{median}_j(TAt / At-1)$$

NDAt : بخش غیراختیاری اقلام تعهدی در سال t.

At-1 : ارزش میانه اقلام تعهدی در سال t.

β₁, β₂ : عوامل خاص شرکت می باشند که با استفاده از OLS مشاهدات برآورد می شوند. (همان منبع)

۷. شاخص استفان وزهانگ

شاخص محافظه کاری ()

ERi,t بیانگر مجموع ذخایر گرفته شده برای محافظه کاری شرکت i در سال t، NOAi,t نیز نشاندهنده تفاوت ارزش دفتری دارایی های سرمایه ای با بدهی عملیاتی شرکت i در سال t و Qi,t معرف شاخص کیفیت سود است.

Qi,t مثبت، بیانگر کیفیت سود بالا و Qi,t منفی، نشان دهنده کیفیت پایین و حالت صفر، معرف کیفیت سود خوب است. شاخص مذکور نشان می دهد که سود محافظه کارانه بهتر از سودی است که به طور غیرمحافظه کارانه ارائه شده باشد. گفتنی است مدیرانی که نگرش کوتاه مدت در شرکت دارند به دنبال ارائه سودی بالا و به نوعی، سود غیرمحافظه کارانه برای شرکت هستند. (اعتمادی، ایمانی برندق، ۱۳۸۶)

۸. شاخص های وین شیولین و چین پیانگ

شاخص موجودی: درصد تغییر موجودی - درصد تغییر درآمد

۹. شاخص حسابهای دریافتنی

درصد تغییر در حسابهای دریافتنی - درصد تغییر درآمد فروش

۱۰. شاخص سود ناخالص

درصد تغییر در درآمد فروش - درصد تغییرات سود ناخالص

۱۱. شاخص هزینه مدیریت فروش

درصد تغییرات هزینه مدیریت فروش - درصد تغییرات درآمد

۱۲. شاخص های دیوید هاپکین

شاخص بازده سرمایه به کار گرفته شده: (بدهی جاری-دارایی جاری)/(هزینه بهره+سود قبل از مالیات)

۱۳. شاخص تحقق نقدینگی

سود خالص/وجه نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی

۱۴. شاخص سرمایه گذاری مجدد دارایی ها

هزینه استهلاک/ هزینه های سرمایه ای. (همان منبع)

پیامدهای اقتصادی کیفیت سود

طبق مفهوم سودمندی تصمیم ارائه شده توسط

کیفیت سود دارای مفهوم چند بعدی است که عناصر آن را می توان به دو گروه کیفی و کمی تفکیک کرد. گروه کیفی مربوط به آن عناصری هستند که در سیستم حسابداری موجود، قابلیت اندازه گیری و کمی شدن را ندارند؛ ولی عناصر کمی توان و قابلیت کمی شدن را داشته، می توان آنها را در سیستم حسابداری ثبت کرد.

هیئت استانداردهای حسابداری مالی ایالات متحده، کیفیت سود و به طور عام تر کیفیت گزارشگری مالی، مورد علاقه کسانی است که از گزارش های مالی برای تصمیم گیری های سرمایه گذاری و انعقاد قراردادهای مختلف استفاده می کنند. علاوه بر این، می توان گفت که از دیدگاه تدوین کنندگان استانداردها، کیفیت گزارش های مالی به صورت غیرمستقیم، نشان دهنده کیفیت استانداردهای گزارشگری مالی است. سود گزارش شده و روابط بدست آمده از آن معمولاً در قراردادهای حقوق و پاداش و قراردادهای استقراض استفاده می شوند. تصمیم گیری برای قراردادی براساس کیفیت سود پایین، باعث انتقال ناخواسته ثروت خواهد شد. برای نمونه سودهای بیش از حد نشان داده شده که به عنوان معیار ارزیابی عملکرد مدیریت قرار می گیرد، منجر به تعلق حقوق و مزایای بیش از اندازه به مدیریت خواهد شد. به گونه ای مشابه، سودهای متورم ممکن است ورشکستگی ناگهانی شرکت را پنهان سازد که این خود باعث اعتبار دادن نادرست از سوی اعتبار دهندگان خواهد شد.

منابع

۱. اسماعیلی، شاهپور، ۱۳۸۶، کیفیت سود، ماهنامه حسابداری، شماره ۱۸۴.
۲. اعتمادی، حسین، ایمانی برندق، محمد، ۱۳۸۶، بررسی رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دوماهنامه علمی-پژوهشی دانش و رفتار، شماره ۲۶.
۳. ظریف فرد، جهانخانی، ۱۳۷۸، شناسایی و تحلیل عوامل مرتبط با ارزیابی کیفیت سود بنگاههای اقتصادی ایران، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران.
۴. شباهنگ، رضا، ۱۳۸۱، نظریه حسابداری، تهران، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، جلد دوم.

5. Abooby David, Hughes, John, Ling Liu., 2003, Earning quality, insider trading and cost of capital. University of California-Losangeles.

6. Ali. A, Pope, 1995, The incremental

از دیدگاه سرمایه گذاری، کیفیت سود پایین مطلوب نیست زیرا نشان دهنده وجود ریسک در تخصیص منابع به آن بخش می باشد و باعث کاهش رشد اقتصادی از طریق تخصیص نادرست سرمایه ها خواهد شد. از طرفی، کیفیت سود پایین باعث انحراف منابع از طرح های با بازده واقعی به طرح های با بازده های غیرواقعی می شود که کاهش رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت.

بالاخره اینکه زمانی که تدوین کنندگان استانداردهای حسابداری در جستجوی بازخورد استانداردها در مورد این مورد باشند که آیا استانداردهای تدوین شده کارا بوده اند یا خیر؟ به ستانده های سیستم حسابداری از جمله سود گزارش شده توجه خواهند کرد. معیار ارزیابی کارایی مطابق چارچوب مفهومی هیئت استانداردهای حسابداری مالی، سودمندی تصمیم می باشد. علاوه بر آن می توان میزان بیان صادقانه سود حسابداری گزارش شده از سود مورد نظر هیکس را به عنوان معیار ارزیابی در نظر گرفت. (اسماعیلی، ۱۳۸۶)

18. Financial accounting standards boards (FASB), 1980, Qualitative characteristics of accounting information, SFACs No. 2 Stanford, CT: FASB.
19. Hicks, J., 1939, Value and Capital. Oxford, UK: University Press.
20. Kormandi, R. and Lipe, R. 1987, Earnings innovations, Earning persistence and stock returns Journal of Business, 60(3), pp. 323-345.
21. Lipe, R. C (1986) The information contained in the component of earnings. Journal of Accounting Research, Vol. 24 pp. 37-64.
22. Rayball, L.S., 2004, Earning quality in UK Private firms comparative loss recognition time lines Journal of Accounting and Economics, April.
23. Schaefer .T. & Kennelley .M. 1986, Alternative cash flow measures and risk adjusted returns. Journal of Accounting Auditing and finance Vol. 15, pp. 278-287.
24. Siegel Joel G. 1982, The quality of earning concept—A Survey. Financial Analysts journal, March—April.
25. Stephen, H. Penman, Xiao, Jun Zhang 2002, Accounting Conservatism, the quality of earnings, and stock returns The Accounting Review, vol77.No 2, pp. 237-264.
26. Trueman, B. and Titman S. Titman 1988, An explanation of accounting income smoothing. Journal of Accounting Research Vol26, pp. 127-139.
27. Wen-Shiulin, Chien-Peyang 2003, Application of integral value-investing strategy with genetic algorithms Tamsui oxford. Journal of Management Science, Vol. 19, No. 1 pp. 19-50.
28. William, Beaver, H., Demski, J. 1979. The Nature of Income Measurement, The Accounting Review, PP. 38-46.
- information evidence, journal of Business Finance and Accounting 22, pp. 19-34.
7. Ball, Ray, Brown, Philip, 1968, An Empirical Evaluation Of Accounting Income Numbers, Journal of Accounting Research, PP. 159-78.
8. Basu, 1997, The conservatism principle and asymmetric timelines of earnings. Journal of Accounting Earning & Economics 24, pp. 3-37.
9. Bernard, V.L & Stober, T.L., 1989, The nature and amount of information in cash flows and accruals. The Accounting Review, Vol. 64 pp. 624-652.
10. Bernsten. L., 1989, Financial statement analysis : theory , application , and interpretation illinois: Richard Irwin, p. 357
11. Black, Fischer, 1976, The dividend puzzle, Journal of Portfolio Management, 5-8.
12. Clubb Colin, D.B., 1995, An empirical study of the information content of accounting earnings funds flows and cash flow in the U.K. Journal of Business Finance and Accounting .22, pp. 35-52.
13. De Angelo, L, 1986, Accounting numbers as market valuation substitutes: A study of management buyouts of public stockholders. The Accounting Review 61(3), pp. 400-420.
14. Deloitte & Touche, T., 2002, LLP, Integrity & quality: Quality of Earnings.
15. Dodd, Graham. B., & Cottle, B. S., 1989, Security analysis: principles and techniques. New york, McGraw- Hill, p. 465.
16. Easterbrook, F., 1984, Two agency-cost explanations of dividends, American Economic Review 74, 650-659.
17. Farinha, Jorge, Moreira, Jose Antonio, 2007, Dividend and earning quality: The missing link, University Of Porto.

ثبات و تکرار پذیری،
از عوامل مهم موثر
بر کیفیت سود است.
کیفیت سود شرکتهای
دارای سود منظم و
با ثبات، از شرکتهای
دارای سود نامنظم و
پرنوسان بالاتر است
زیرا سود منظم و
تکرار پذیر، پیش بینی
های آتی راحت و قابل
اتکایی خواهد داشت.